

# **PROMETEJEV DAR**

Mary Anderson

**Mary Anderson**

28.06.2000.

*Strunjan*

## **PROMETEJEV DAR**

Prema Grčkoj legendi, Prometej je ukrao vatru s nebesa i darovao ju ljudima. Zato ga je Zeus kaznio okovavši ga za stijenu na Kavkazu, gdje mu je lešinar (ili jastreb) svaki dan kljuvao jetru koja bi mu preko noći ponovo izrasla (obnovila se).

Prometejev dar čovječanstvu, uzeto literarno, veoma je dragocjen. Pomoću vatre čovjek se ugrije tamo gdje je hladna klima, može kuhati hranu kao i oblikovati metale u nakit, umjetnine, sredstva za rad – i oružje. Vatru su koristili u takozvanom Bronzanom i Željeznom dobu. Vatra je, dakle, divno oruđe – i veliki čistitelj i preoblikovatelj, kao što je i veliki uniš-tavatelj. Dakle, Prometejev dar koliko je bio koristan toliko je bio i opasan. Našom svijesti o opasnoj prirodi vatre održavamo izreke: 'Opečeno dijete boji se vatre', 'Igrati se vatrom', 'Preobratiti ognjem i mačem!', 'Gaziti kroz vatru'.

Svjesni smo snage vatre u prirodi, vulkanima i nastajanju vrlo tvrdih stijena kao što su granit i bazalt.

Ali, shvaćajući simbolično, vatra je velik, ali također i opasan poklon čovjeku, jer **vatra je simbol uma**.

Prema Tajnoj Nauci, čovjek je postao čovjekom, kakvog ga poznajemo, biće s umom na određenom stupnju svojeg razvoja, prije otprilike 18 milijuna godina, milijun godina manje-više. Prije toga, on je tek mogao biti čovjekom, ali više nalik životinji, u kojem je božanski duh i grubo tijelo materije, ali ovo dvoje – duh i tijelo – nisu bili povezani. Još uvijek nedostajalo je uma ili svijesti koje bi ih povezalo. I tako reći, čovjek je tako lebdio između neba i zemlje. '...nije imao nikakvog srednjeg Principa koje bi mu služilo kao sredstvo između Najvišeg i Najnižeg, između Duhovnog Čovjeka i mozga kao tvari, jer nedostajao je Manas ( UM, prosudba) (1). Bio je '...poput krova bez zidova i stupova na kojima bi počivao', (2) ili ' povjetarac bez drveta ili grane koja bi ga prihvatila ili pružila sklonište'.

Evo opisa čovjeka bez uma:

Utjelovite Duhovnu stanicu (Monadu) jednoga Newtona, kalemljenjem, na tog najvećeg sveca na Zemlji, utjelovite je u to najsavršenije tijelo koje možete zamisliti... i, ako pri tom bude nedostajalo njegovo srednje ili peti načelo, imat ćete stvorenog idiota – u najboljem slučaju, lijepu, bezdušnu, praznu osobu bez svijesti...! (3).

Što je nedostajalo? Ta 'živa vatra' 'što pruža ljudskom umu da sâm zamjećuje i njegovu vlastitu svijest ili Manas' (4).

Tko je odigrao ulogu Prometeja? Tko je dao ili probudio u čovjeku vatru uma? 'Taj razred Devasa (anđela), koje u Grčkoj simbolizira Prometejevo ime...' (5), velika bića poznata kao Sunčani Pitrisi (sunčani praoci) ili Očevi Sunca, koji su nastali iz i iznad ljudskog kraljevstva, upravo kako se čovjek razvio iz i iznad životinjskog, biljnog ili mineralnog kraljevstva. Bili su 'vatreni Devasi... 'nevinini anđeli' (kojima pripadaju oba arhandela, i Mihael i Gabrijel), božanski 'buntovnici' (6). Njihova je uloga trebala biti '...pospješitelji ljudskog roda... Iskra koja izoštrava ljudsku životinju...' (7).

Slično tomu, Prometej je ukrao Božanski ogranak kako bi omogućio ljudima svjesno napredovanje na putu duhovne evolucije, mijenjajući najsavršeniju životinju na Zemlji u mogućeg Boga i dozvoljavajući mu "preoteti kraljevstvo nebesko". Zbog toga je Zeus prokleo Prometejea (8).

Sunčani praoci i Prometej morali su trpjeti zbog svojeg postupka, kao što je trpio Lucifer (Lučonoša, prinositelj luči) – Pronositelj Svjetlosti, koji je bio slično postupio. Njihovo djelo je krivointerpretirano: Ova dobrovoljna žrtva Anđela Ognja čija je priroda bila **Znanje i Ljubav**, egzoterične teologije promijenile su u izjavu koja govori da su 'buntovne anđele bacili s Nebesa u tamu Pakla – na našu Zemlju (9).

'Postali su neovisne i slobodne Inteligencije, koji se u svakoj teogoniji prikazuju kako se bore za tu neovisnost i slobodu, pa su odatle – u uobičajenom smislu – 'buntovni prema božanskom pokornom zakonu (10).

Kao Prometej, i oni su se žrtvovali, a zbog čega su trpjeli:

'Dragovoljno su se ponudili kao žrtve da bi...poklonili (čovječanstvu) ljudske osjećajnosti i stremjenja. Da bi to učinili, morali su se odreći svojeg prirodnog položaja i, spuštajući se na našu planetu, nastaniti se na njoj... mijenjajući tako... blaženstvo zvjezdanog postojanja za prokletstvo zemaljskog života' (11) .

Upravo kao što Vatra može gorjeti jedino ako ima goriva, tako bi se i Manas ili Um mogao razviti u čovjeku samo na podlozi Kame ili prirodne želje: 'Da bi se upotpunio **Sedmo-djelni čovjek**, da bismo njegovim trima nižim načelima dodali Duhovnu Monadu i sve zajedno čvrsto povezali... potrebna su dva povezujuća načela: **Manas** i **Kama**' (12).

Kao Vatra, um je koristan i opasan, naročito zajedno s gorivom – kod uma, gorivo je sebična želja.

Životinje osjećaju, čeznu, žele. Ali, osjećaju li čulima i jesu li požudne? Mogu li biti sadisti? Um pojačava čovjekove želje. Mefist (vrag), obraćajući se Bogu u Goetheovom 'Faustu', kaže:

'Mali Bog svijeta (čovjek) jest takav kakav je uvijek bio – nastran od svojeg prvog da-na. Živio bi nešto bolje svojim životom da na njemu nisi odrazio nebesko svjetlo; to mu je opravdanje koje koristi samo da bi bio životinjskiji nego li bilo koja druga životinja' (13).

Životinje žive i danas. One uče iz prošlosti, ali ne žive u prošlosti. One mogu predosjećati budućnost, ali one ne žive u budućnosti. Čovjek ne samo da uči iz prošlosti i da predosjećá budućnost, tj. on stalno promišlja o prošlosti i budućnosti – svojim uspomnama i očekivanjima – i zato je često nestvaran, obuzet predrasudama, osvetoljubiv, nezadovoljan, te koristi svoju maštu kako bi stvorio nestvarne zamisli i profinjene okrutnosti.

Um poput vatre, dvostran je – stvaralački i uništavajući, što se zna kao *Buddhi-Manas* i *Kama Manas*. Kao stvarna činjenica, postoji samo jedan um, ali on može biti čist ili nečist, tj. može zaokrenuti i poistovjetiti se s duhovnom prirodom ili prirodom na Zemlji. Budući da je Duh jedan i kako postoje samo Jedan Duh, Jedan Život – ne moj duh i tvoj duh – jedna je duhovna priroda sa svim pripadajućim pa je prema tome i nesebična. U drugu ruku, budući da se vanjski svijet sastoji od odbojenih stvari i naša zemaljska priroda sebe vidi, također, odvojenom od drugih, ona je sebična.

Um je bojišnica (kao što je prikazano u Bhagavadgiti) između nebeskog, tj. nesebične prirode, utemeljene na svijesti zajednice, i zemaljskog, tj. sebične prirode, utemeljene na osje-ćaju odvojenosti.

Drugo obilježje dvostruke prirode uma – prizor dviju ptica kako sjede na drvetu – na-lazi se u Rigvedi (I. 164 (Zagonetka žrtvovanja (Asya Yamasya)), stih 20. i u Mundaka Upanishad (3, 1, 1) i Svetasvatara Upanishad (IV 6.):

'Dvije ptice, uvijek nerazdvojni prijatelji, čvrsto se drže istog drveta. Od njih dvije, jedna jede slatko (i gorko) voće, a druga je gleda, ne jedući ništa' (14).

Zašto smo nemirni kao ptičica koja stalno kljuca i jede? Nemirni smo zbog svojih želja. Strasno želimo slatko voće i dolazimo do njega, ali također i do gorkog voća. Dolazimo do onoga što želimo, ali u našim ustima to voće mijenja se u pepeo, a također dolazimo i do onga što ne želimo. Naš položaj je poput Prometejevog. Jastreb mu trga jetru. U nekim tradi- cijama jetra je izvor osjećaja i tu mi doživljavamo svoje muke – u središtu naših želja. A te želje rastu ili se ponavljaju, opet i opet – kao i noćas. Uvijek se podređujemo istim željama.

U svojim patnjama Prometej je uzvišeni znak i oličenje čovjeka. 'Prometejeva borba s tlačiteljem i despotom s Olimpa, osjećajnim Zeusom, može se vidjeti svakog dana u... ljuds-koj vrsti; što je niže lanac strasti to su jače težnje prema stijeni materije, da se kod mnogih stvori slučaj jastreba tuge, boli i pokajanja...' (15).

Čovjek je svjestan, pa prema tome i odgovoran. Može razlikovati između dobra i zla, ali je uvijek rob svojih strasti. Tako on osjeća jastreba želje, sumnje i krivice, koji mu kljuje jetru – ili srce. Um umrtvljuje duhovna zapažanja i živi na račun razboritosti.

Gdje je rješenje? Mogli bismo ga naći u slijedećem stihu iz Upanishada: 'Na samom istom drvetu, utonula osoba (u tugu svijeta) zbunila se i tuguje što je bespomoćna. Kada vidi nekog drugog (pticu?), Gospoda kojeg obožavamo i njegovu veličinu, oslobađa se tuge' (14). Prometej je okovan, ali će se i osloboditi, jer Prometej nije samo čovjek u svojoj borbi, tj. pti- ca koja kljuca i jede, nego također i ptica koja promatra. Prometej je Atman :

Prometej predstavlja... božanski dio ljudske duše – tu iskru vatre koju su donijeli do-lje... s Nebesa... oličenu u Čovjeku, koja polako, ali sigurno... mučeničkim sukobima s ni-žom, titanskom,

Zemaljskom prirodom, izdiže se iz nižeg materijalnog svijeta u nešto uzvišeno – nevidljivo (svijet)... Nižu prirodu predstavlja nasilni – samovoljni Zeus... zakon neo- bičnog svijeta kojeg zamjećuju osjetila (16).

Prometej je grčki oblik Atmana iz Vedanate – istinski ego koji je slobodno proizašao iz utjelovljenjâ u krinkama (osobe) osobnosti i točka za mučenje Neizbježnosti i Sudbine i kome je sasvim dozvoljeno pristupiti njegovu odmoru i domu – Stalni Svemirski Duh... Prometej je... 'Kralj kraljeva', Bog 'koji se nalazi na nebu srca' (16).

I tako, umjesto da se poistovjeti s pticom koja kljuca i stalno se hrani, on osjeća nekoga s pticom, koja mirno promatra.

Ali, moramo se čuvati želje poistovjetiti se s drugom pticom koja mirno promatra. Ni-je dovoljno reći: 'Ja sam sâm duhovan' jer riječi same to govore i naglašavaju s ponosom! Možemo sebe spoznati kao duhovne samo kada osoba sama izgubi svoju snagu.

Ova Prometejeva duša čovjeka koji je sišao s nebesa, može se osloboditi Zemaljskih lanaca i Vremena-Jastreba samo ako uništi (ili izmijeni) Zeusa... neobični svijet i svojom većom snagom, snagom savršenstva, jedinom pravom (17).

To nije samo pitanje napora, nego pitanje i razvoja. Drugim riječima, vrijeme mora sa-zreti .

Čovjek će ponovo postati slobodnim, starim Titanom, ali ne prije nego što ciklična evolu-cija ponovo uspostavi razbijeni sklad između dvije prirode – zemaljske i božanske, nakon čega on postaje... neranjiv u svojoj osobnosti i besmrtnan u svojoj individualnosti, a što se ne može dogoditi prije nego li se ukloni svako životinjsko obilježje iz njegove prirode (18).

Kako će doći do toga? Koristeći vatru uma. Poput vatre, um je oruđe za pročišćenje, promjenu i stvaranje, ali i za uništavanje. Um može razarati. Um ima kritičnu sposobnost, može sumnjati. Važno je moći razlučivati što osuđivati, a što ne osuđivati, u što sumnjati i u što

ne sumnjati. Um kao sjekira, može se koristiti za uništiti lijepo drveće, ali također i za sas- jeći štetni zakržljali i prigušujući korov. Znati što je zdravo drveće i što je štetno rastinje – to je razlika.

Osim toga, treba li se Um, kao uništavajuća vatra, koristiti na nama, dragovoljno i neposredno, temeljem pronicljivosti i razlikovanja. Iskorijeniti ili spaliti zakržljalo rastinje naša je vlastita sebična želja. Istovremeno, to je i pročišćavanje. Tek potom moguće je stvaranje.

Trebali bismo oklijevati okrenuti uništavajuću vatru uma prema drugoj. 'Duša mora postati kao zreli plod manga: sočna i slatka kao što je njegov sjajni, zlatni plod za nevolje dru-gih, čvrsta za tvoje vlastite nevolje i tugu kao što je tvrd kamen toga voća...' (19).

Kritični um, prepušten samom sebi, ojačan osobnim željama, beznadan je i uništavaju-ći prema drugima i onome čiji je. Često osuđujemo mane drugih, a zatim se isti propusti u nama osuđuju ili ih mi sami zamijetimo u sebi, kao da je ogledalo stajalo pred nama. Onda smo sretni jer možda bismo mogli prozrijeti i otkriti sebe, ali samo ako se um pročisti od se-bičnosti. Um često niječe, ispričava ili objašnjava naše propuste kao rezultat sebičnosti u obliku želje da se ima dobra slika o nama samima, da bismo sebe zamislili boljima od drugih jer smo ubijeđeni da smo odvojeni od njih, da možemo uspijevati dok je drugima to uskraćeno. Prometej je savršena slika naših teškoća, ali također i slika našeg oslobođenja.

---

Sažmimo što smo rekli.

Legenda o Prometeju ima mnogo gledišta. Prometej igra mnogo uloga, promatrano iz različitih kutova – uvijek povezano s ljudskošću – barem kako smo ga do sada vidjeli.

On je uzvišeni znak onih koji su se žrtvovali da bi dodijelili čovjeku um, da bi od nje-ga stvorili svjesno biće sa slobodnom voljom. Ali, svjesnost i slobodna volja zajedno sa željama i svim 'ljudskim' slabostima i sebičnošću, dovode do unutarnjeg sukoba, nesklada i patnje.

A sâm Prometej prolazi kroz takvu patnju. Tako on također označava i poistovjećuje se s čovjekom – čovjekom u svojoj borbi i čovjeka na duhovnoj stazi.

Riječi kojima se Hermes obraća Prometeju, okovanom na suhoj stijeni na Kavkazu – tj. vezanom nepoznavanjem svojeg fizičkog tijela i kojeg stoga proždire jastreb strasti – odnose se na svakog novoobraćenika, na svakog Crestosa na suđenju:

'Takvim radovima ne traži kraja dok (ili) se bog ne pojavi kao nadomjestak u tvojim mu- kama i dok ne bude htio otići mračnom Podzemnom svijetu i tamnim dubinama oko Tartarusa (Aeschylus, Prometej okovani)...'

to jest,

'dok bi Prometej (ili čovjek) mogao naći 'Boga' ili Hierofanta koji bi rado sišao u grobnice posvećivanja i šetali zajedno oko Tartarusa, jastreb strasti ne bi prestajao glodati njegovo tijelo' (20).

I samo kada je učenik spreman, Majstor će se pojaviti. Na nama je da se spremimo.

Prometej također označava Bodhisattvu koji, nesložan sa svima, odbija ući u Nirvanu dok poslednji list trave također ne bude bio spreman tamo ući.

Prometej stoga također predstavlja

Gnjev posvećene Duše protiv svih lažnih – narodnih – svećeničkih – ustanovljenih – hije- rarhijskih oblika religije, onih relegija koje traže osobni spas, utemeljen na sebičnosti um-jesto općeg cjelovitog dobra i spasa svih svjesnih bića (21).

Konačno, Prometej je Atma, Božanska Iskra jednog plamena – "Kralj kraljeva", Bog "na nebu srca" (16).

Tako Prometej, kao mislitelj, prati čovjeka tijekom njegova razvoja i, stvarno, iza mis-li: Dar vatre, a to jest buđenje uma, svijesti i



slobodne volje, patnja koja potom nastaje, borba da oslobodi samog sebe, solidarnost Bodhisattve sa svim stvorenjima, neizbježna pobjeda Bo- žanske Iskre koja ulazi u plamen ili postaje plamenom.

Vatra – ili um – čovjekovo obilježje – jest uništavatelj: 'Um je najveći ubojica Stvar-nog; neka učenik ubije ubojicu' (22), ali vatra je također uništavatelj i prepreka.

Kao uništavatelj prepreka – ili nečistoća – vatra je također i veliki čistitelj i obnovitelj. Ivan Krstitelj kaže: 'Ja vas stvarno krstim vodom do pokajanja; ali, onaj koji dolazi poslije mene, moćniji je od mene, kome ja nisam vrijedan ni cipele očistiti: on će vas krstiti Svetim Duhom i vatrom (23)'.

Vatra je izmjenitelj. Vatra Buddhi-Manas (ili Mudrosti) ubija ili mijenja manju vatru Kama-Manasa. Kao svijeća na suncu, njeno manje svjetlo proguta veće svjetlo. Pojavljuje se nešto sasvim novo. Stvara se nešto sasvim novo.

Ali, prvo mora doći do krštenja vodom, to jest do čišćenja, što sami činimo svojim na-porom. Uslijedit će krštenje vatrom, to jest promjena, izmjena, obnova. S čime se to može us- porediti? Možda s Feniksom koji ustaje iz svojeg vlastitog pepela.

Vatra je tako uzvišeni znak obnove. Ona je također Prometejev dar: stalna obnova. Cio život je stalna obnova: spaljivanje naših bezvrijednosti, naših predrasuda, naše mržnje, naše samoljubivosti.

Tako kao Feniks, možemo ustati iz pepela što je nekada bio i više nije – da bismo bili – ne znajući što. Kakvi smo sada – mi ne možemo znati.

Prijevod: Milan Lončar  
Osijek, 2000.

## Reference:

- (1) Skraćeno iz Tajnog učenja (ASD), str. 166
- (2) ASD, str. 162
- (3) ASD, str. 206
- (4) ASD, str. 172
- (5) ASD, str. 170
- (6) ASD, str. 207
- (7) ASD, str. 172
- (8) Tajno učenje (SD), Knjiga II, str 244
- (9) ASD, str. 207
- (10) ASD, str. 165
- (11) ASD, str. 207
- (12) ASD, str. 165
- (13) Faust (Goethe): Predgovor na nebu
- (14) Načelni Upanishads (Prijevod Radhakrishnan), str. 686 i  
733
- (15) SD, Knjiga II, str. 422
- (16) Sakupljene bilješke (CW), Knjiga IX, str. 266
- (17) CW, Knjiga IX, str. 266
- (18) SD, Knjiga II, str. 422
- (19) Glas tišine, stih 261
- (20) CW, Knjiga XI, str. 90
- (21) CW, Knjiga IX, str. 266
- (22) VOS, Stihovi 4 i 5
- (23) Matt., 3, 11